

Differentieringen av det generella strandskyddet

- Attitydundersökning i Gagnefs kommun och Bergs kommun

The differentiation of the general shoreline protection

- An examination of attitudes in the municipalities Gagnef and Berg

Erica Pershagen

Differentieringen av det generella strandskyddet - Attitydundersökning i Gagnefs kommun och Bergs kommun

The differentiation of the general shoreline protection
- An examination of attitudes in the municipalities Gagnef and Berg

Erica Pershagen

Handledare: Elisabeth Wollin Elhouar, Stockholms Universitet,
Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap

Biträdande handledare: Gunnar Lindén, Lantbrukarnas Riksförbund

Examinator: Malin Beckman, Sveriges Lantbruksuniversitet,
Institution för stad och land, avdelningen för landsbygdsutveckling

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå, G2F

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0523

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2015

Omslagsbild: Ett vattendrag i Bergs kommun. Foto: Erica Pershagen

Övriga kartor och/eller bilder: Kartor och bilder i uppsatsen publiceras med tillstånd av upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Strandskydd, landsbygdsutveckling, tragedy of the commons, common-pool resources, open access resource, sociala fällor och tillit

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Uppsatsens syfte är att undersöka hur Gagnefs kommun och Bergs kommun arbetar med det generella strandskyddet, vilka attityder till detta som finns i kommunerna och hur arbetet påverkar landsbygdsutvecklingen. Särskilt fokus läggs på hanteringen av små sjöar och vattendrag. Undersökningen har skett med hjälp av en kvalitativ metod som innefattar intervjuer med markägare och tjänstemän från kommunerna samt observationer.

Analysen utgår från Garrett Hardins begrepp *tragedy of the commons*, Elinor Ostroms begrepp *common-pool resources* och *open access resources* samt Bo Rothsteins begrepp *sociala fällor* och *tillit*.

Slutsatsen med uppsatsen är att Gagnefs kommun och Bergs kommuner arbetar olika med strandskyddet gällande små sjöar och vattendrag. En majoritet av informanterna anser att det generella strandskyddet endast ska omfatta naturliga vattendrag, samt att strandskyddet bör vara mer flexibelt på landsbygden än i storstäderna. Flexibiliteten innebär exempelvis att strandskyddets regelverk ska anpassas till platsen och inte tillämpas generellt över hela landet.

Nyckelord: Strandskydd, landsbygdsutveckling, *tragedy of the commons*, *common-pool resources*, *open access resource*, sociala fällor och tillit

Abstract

The aim of this thesis is to examine how the municipalities Gagnef and Berg work with the general shoreline protection, what attitudes towards it are present in the municipalities, and how the work affects rural development. Small lakes and streams are given extra focus. The examination is done with a qualitative method that consists of interviews with the landowners and officials from the municipalities, in combination with observations.

The analysis stems from Garrett Hardins concept *tragedy of the commons*, Elinor Ostroms concepts *common-pool resources* and *open access resources*, and Bo Rothsteins concepts of *social traps* and *trust*.

The conclusions are that the municipalities of Gagnef and Berg work differently with the shoreline protection for small lakes and streams. A majority of informants think that the general shoreline protection only should include natural waters and that the shoreline protection should be more flexible on the countryside than in the big cities. The flexibility means for example that the shoreline protection regulations should be based on the location and not be implemented in the same way all over Sweden.

Keywords: Shoreline protection, rural development, tragedy of the commons, common-pool resources, open access resource, sociala fällor och tillit

Förord

Jag skulle framförallt vilja tacka tre personer som har hjälpt och stöttat mig under arbetets gång. Gunnar Lindén som har varit extern handläggare från Lantbrukarnas Riksförbund, Elisabeth Wollin Elhouar som handlett mig från universitetet, samt min pojkvän Marcus.

Innehållsförteckning

1 Inledning	9
1.1 Syfte.....	10
1.2 Frågeställning	10
2 Bakgrund.....	11
2.1 Strandskydd.....	11
2.2 Miljöbalken.....	13
2.3 Regioner	15
3 Teori.....	17
4 Tidigare forskning	20
5 Tillvägagångssätt	22
5.1 Fenomenologiskt och hermeneutiskt.....	22
5.2 Kvalitativa intervjuer och direktobservationer	22
5.4 Etik.....	30
6 Resultat	31
6.1 Kommunikation mellan markägare och kommun	31
6.2 Strandskyddets omfattning	32
6.3 Landsbygdsutveckling	35
7 Analys.....	39
7.1 Små sjöar och vattendrag.....	39
7.2 Små och stora vatten.....	42
7.3 Flexibilitet stad och land	45
8 Slutord.....	47
8.1 Vidare forskning.....	49
9 Källförteckning	50

Tabellförteckning

Tabell 1. Informanter i Gagnefs kommun.....	27
Tabell 2. Informanter i Bergs kommun.....	29
Tabell 3. Markägarnas attityder angående hur strandskyddet bör utformas för små och stora vatten	34

Figurförteckning

Figur 1. Generellt strandskydd 100 meter från strandlinjen, kan utökas till max 300 meter (Strandskyddsdelegationen, 2014d)	13
Figur 2. Karta över Dalarna med Gagnefs kommun utpekad (Wikimedia Commons, 2015).....	15
Figur 3. Karta över Jämtland med Bergs kommun utpekad (Wikimedia Commons, 2015).....	16
Figur 4. Vattendrag i Bergs kommun inom 80 meter enligt arcGIS, bild tagen av Erica Pershagen, 2015.03.31.....	40
Figur 5. Vattendrag i Gagnefs kommun inom 70 meter enligt arcGIS, bild tagen av Erica Pershagen, 2015.04.09	42

1 Inledning

”För att bygden ska överleva måste det finnas något som genererar arbetstillfällena och så och det är klart att om inte folk får bygga på sådana platser så då dör den ju ut helt och hållet landsbygden”

Citat av informanten Eric Eriksson, markägare i Bergs kommun.

Strandskyddet har under en längre tid uppmärksammats i media, vilket också medfört att mitt intresse för ämnet har tilltagit. Det har ofta diskuterats som en faktor som påverkar landsbygdsutvecklingen, negativt enligt några och positivt enligt andra. Detta är något jag finner både intressant och relevant för min utbildning.

När jag beslutade mig för att skriva om strandskyddet så kontaktade jag LRF, som tackade ja till min förfrågan om att vara värd företag för uppsatsen. Under mitt första möte med LRF kom små sjöar och vattendrag upp som en rimlig avgränsning av arbetet. Efter att ha läst Naturvårdsverkets skrivelse ”Redovisning av regeringsuppdrag – Strandskydd vid små sjöar och vattendrag” (Naturvårdsverket, 2014) växte mitt intresse för ämnet ytterligare.

I skrivelsen hävdas att en hävning av strandskyddet vid små sjöar och vattendrag skulle leda till högre kostnader samt mer arbete för kommunerna och länsstyrelserna än idag (Naturvårdsverket, 2014). Detta påstående är en aspekt som kommer att studeras i arbetet.

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur Gagnefs kommun och Bergs kommun arbetar med det generella strandskyddet, hur attityden mot detta ser ut, och hur det påverkar landsbygdsutvecklingen¹. Ett särskilt fokus kommer att läggas vid hanteringen av små sjöar och vattendrag.

1.2 Frågeställning

1. Hur sker kommunikationen mellan markägarna och kommunerna?
2. A) Hur stort anser informanterna att ett vatten skall vara för att omfattas av strandskyddet?
B) Hur avgör kommunerna om ett vatten skall omfattas av strandskyddet?
3. Hur anser informanterna att strandskyddet skall utformas för att gynna landsbygdsutvecklingen?

¹ Med begreppet landsbygdsutveckling avses i detta arbete sådana processer, företeelser och åtgärder som bidrar till att skapa goda förutsättningar för människor på landsbygden, exempelvis möjligheten att bygga hus i närheten av vatten. Begreppet länkar på så vis in i 'social hållbarhet' (Wollin Elhouar, 2014).

2 Bakgrund

2.1 Strandskydd

Strandskyddets syfte är att säkerhetsställa allmänhetens, djur- och växtlivets tillgång till stränder både på land och i vattnet. Det har därför skapats restriktioner kring hur man får bygga vid hav, sjöar och vattendrag (Strandskyddsdelegationen, 2014c).

Historiskt skapades den första lagen som behandlade strandskyddet år 1950 och den tillkom för att trygga allmänhetens tillgång till stränder i specifika områden. År 1975 blev strandskyddet rikstäckande och år 1994 skulle även den biologiska mångfalden räknas med som en viktig faktor i strandskyddet (Strandskyddsdelegationen, 2014c).

År 2009-2010 tillkom LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen) för att gynna landsbygdsutvecklingen. Dessa områden ska ”bidra till utvecklingen av landsbygden” samt trygga strandskyddets syfte under en längre tidsperiod. Områdena utses av kommunen med hjälp av översiktsplanen. Samma år tillkom också en reglering av

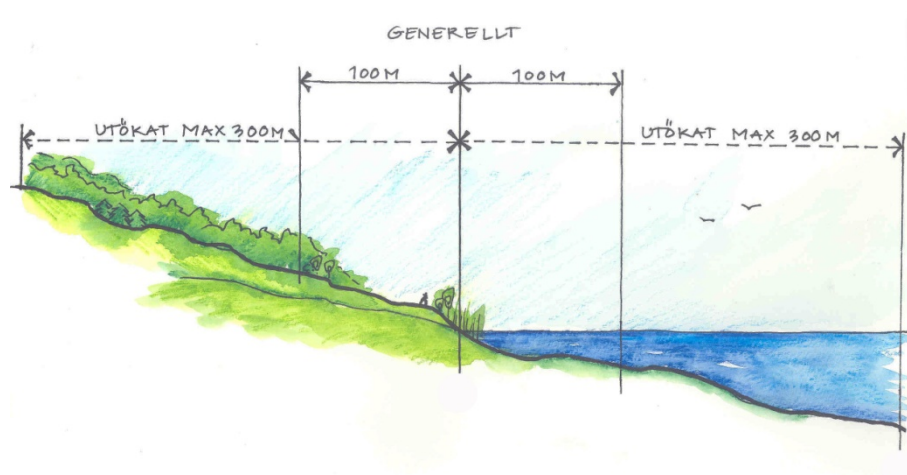
strandskyddsdispensansökningen som bidrog till att regelverket blev tydligare (Strandskyddsdelegationen, 2014b).

Lagändringarna 2009-2010 bidrog till att kommunerna fick ett större inflytande. Detta innebär att kommunen utifrån sex särskilda skäl kan bedöma dispensansökan i det enskilda fallet. Om det däremot är skyddad natur, som exempelvis ett naturreservat, är det länsstyrelsen som har hand om dispensansökningarna. Det är länsstyrelserna som har granskningsansvar över alla dispensansökningar, vilket innebär att länsstyrelsen kan "överpröva" kommunens godkända dispenser. Länsstyrelsen kan även besluta att förlänga strandskyddet i det enskilda fallet från 100 till 300 meter för att trygga strandskyddets syfte (Strandskyddsdelegationen, 2014b).

Den 1 september 2014 skedde en regeländring som innebar att länsstyrelsen fick rätt att häva strandskyddet vid små sjöar och vattendrag om det specifika området anses ha liten betydelse för att uppfylla strandskyddets syfte. Det innebär alltså inte att strandskyddet vid alla små sjöar och vattendrag är hävt. Länsstyrelsen har sedan tidigare kunnat häva strandskyddet i det enskilda fallet, men endast om platsen "uppenbart saknar betydelse för strandskyddets syften" (Strandskyddsdelegationen, 2014a).

Idag arbetar kommuner och länsstyrelser med ett så kallat generellt strandskydd. Det innebär att en markägare inte får bygga närmare än 100 meter från strandlinjen vid sjöar, hav eller vattendrag. Avståndet gäller även ut i vattnet, och kan därför beröra exempelvis byggnationer av bryggor (Naturvårdsverket, 2014). Det finns dock ett antal län som fortfarande har kvar gamla bestämmelser, vilket kan innebära att

strandskyddet kan hävas på vissa områden (Boverket och Naturvårdsverket, 2013).

Figur 1. Generellt strandskydd 100 meter från strandlinjen, kan utökas till max 300 meter (Strandskyddsdelegationen, 2014d)

2.2 Miljöbalken

Bestämmelserna som berör strandskyddet finns i miljöbalkens sjunde kapitel under rubriken "skydd av område" och i framförallt paragraferna 13-18 samt 25-26 (Naturvårdsverket, 2013). I paragraf 14 behandlas länsstyrelsens rätt att förlänga strandskyddet till 300 meter för att trygga strandskyddets syfte.² I paragraf 18b kan kommunen utifrån sex särskilda skäl avgöra om en markägare får bygga närmare än 100 meter, vid en inkommen strandskyddsdispensansökan.³

De sex särskilda skälen finner man i paragraf 18c:

² 7 kap. 14 § miljöbalken (SFS 1998:808)

³ 7 kap. 18b § miljöbalken (SFS 1998:808)

1.” redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen,
3. behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vatten och behovet inte kan tillgodoses utanför området
4. behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
6. behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse. I 18 d § finns bestämmelser om vad man får beakta som särskilda skäl utöver det som anges i första stycket, om prövningen gäller ett sådant område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som avses i 18 e §. Lag (2009:532).⁴”

LIS-områden omnämns i paragraf 18c och 18d⁵. Ett LIS-område kan anges som ett särskilt skäl vid en dispensansökan eller ansökan om hävning av strandskyddet för exempelvis en byggnation av ett hus eller en verksamhet som kan tänkas gynna landsbygdsutvecklingen. I paragraf 18e definieras områden som kan tänkas gynna landsbygdsutvecklingen:

”Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som

1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden,

⁴ 7 kap. 18c § miljöbalken (SFS 1998:808)

⁵ 7 kap. 18d § miljöbalken (SFS 1998:808)

2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften...⁶”

2.3 Regioner

Undersökningen baseras på en jämförelse mellan Gagnefs kommun i Dalarna och Bergs kommun i Jämtland.

Gagnefs kommun

Figur 2. Karta över Dalarna med Gagnefs kommun utpekad (Wikimedia Commons, 2015)

Gagnefs kommun är belägen i centrala Dalarna. Till ytan är kommunen 769 km² stor och har en befolkning på 10 024 invånare (Ekonomifakta, 2014).

⁶ 7 kap. 18e § miljöbalken (SFS 1988:808)

Bergs kommun

Figur 3. Karta över Jämtland med Bergs kommun utpekad (Wikimedia Commons, 2015)

Bergs kommun ligger i Jämtland och är Sveriges tredje största län till ytan (Ekonomifakta, 2014). Kommunen ligger i södra Jämtland och har en befolkning på 7 100 personer, samt en areal på 5752 km² (Bergs kommun, u.d.).

3 Teori

De teorier som har använts i arbetet behandlar människors nyttjande av naturresurser ur både ett ekonomiskt och ett socialantropologiskt perspektiv.

Den första teorin författas av Garrett Hardin och behandlar ”allmänningarnas tragedi” (*”the tragedy of the commons”*) och kan exemplifieras genom att beskriva en situation med ett antal herdor som alla har tillgång till en och samma betesmark. Det skulle resultera i att varje herde efterhand vill utöka sin hjord för att kunna tjäna mer pengar. Detta skulle sluta med att resursen, i exempelfallet betesmarken, blir överutnyttjad och slutligen förstörd. Förstörelsen, överbetningen, är då allmänningens tragedi. Det finns dock två lösningar på problemet, antingen förstatligas betesmarken eller så privatiseras den (Hardin, 1968).

Den andra riktningen författas av Elinor Ostrom som menar att en lokal styrning över naturresurser (*”management of the commons”*) är möjlig. Begreppet *”common-pool resources”* är hämtat från James M Achesons artikel *”Ostrom for anthropologists”* och är ett centralt begrepp som definieras av två drag:

1. Att en persons nyttjande av naturresursen minskar en annans möjlighet att nyttja naturresursen.
2. Det är svårt att utesluta någon från att använda naturresursen.

När det handlar om att sköta *common-pool resources* kan det uppstå ett flertal problem. För att ett problem inte ska uppstå måste den framgångsrika ledningen skapa regler som reglerar nyttjandet av naturresursen. Utan dessa regler kan en *common-pool resources* bli en "open access resource" vilket innebär att människor får nyttja naturresursen som de vill. Ett annat sätt att undvika problem är att skapa regler och strategier utifrån platsen, eftersom generella regler och strategier inte fungerar lika bra i varierade miljöer. Ytterligare ett sätt att undvika problem är att inte låta marknaden styra, eftersom en parts nyttjande av resursen påverkar de andra parterna. Alla dessa problem gör det svårt att skapa ett generellt sätt att arbeta med *common-pool resources* (Acheson, 2011, pp. 319-322).

Den tredje och sista riktningen författas av Bo Rothstein som menar att "sociala fällor" kan beskrivas som en situation där ett bestämt mål är satt och inte kan uppnås utan ett samarbete mellan människor och organisationer. Dessa situationer kan vara alltifrån att inte förstöra allmänna naturresurser till att städa i ett kooperativ (Rothstein, 2013, pp. 313-315).

1. "Situationen är sådan att "alla" vinner på om "alla" väljer att samarbeta.
2. Men - om man inte litar på att "alla de andra" samarbetar, är det meningslöst att själv välja att samarbeta, eftersom det som skall åstadkommas kräver att åtminstone nästan alla andra också samarbetar.

3. *Det betyder att det kan vara rationellt att inte samarbeta om man inte litar på att "de andra" också samarbetar.*
4. *Slutsats – ett effektivt samarbete för gemensamma ändamål kan bara uppstå om man litar på att "de andra" väljer att samarbeta.*
5. *Utan denna tillit slår den sociala fällan obönhörligen igen, dvs vi hamnar i en situation där "alla" får det sämre, trots att "alla" inser att man skulle tjäna på att välja att samarbeta (Rothstein, 2013, pp. 313-315). "*

Man kan exempelvis säga att det är meningslöst att ensam kriga för sitt land. Om man gör det, så gör man det i tron att andra ska följa, annars slår den *sociala fällan* igen. Det finns två huvudelement i denna problematik. Den ena bygger på *tillit*, litar vi på de vi ska samarbeta med eller ej. *Tilliten* bygger på exempelvis ideologier, empiri och värderingar. Det resulterar i hur vi tror att den andra kommer att samarbeta och detta styr om vi väljer att samarbeta eller ej. Det andra elementet handlar om hur man rationellt kan maximera sin egennytta, här finns det två olika utgångar. Den första innebär att man litar på de andra och de andra gör lika, vilket resulterar i att alla blir vinnare. Om man däremot väljer att inte samarbeta kan man hamna i den *sociala fällan*. Det finns dock en tredje utgångspunkt för den rationella individen, om den väljer att vara "fripassagerare", vilket innebär att den inte samarbetar trots att alla andra gör det. Individen kan dock inse att om alla andra också valde att inte samarbeta skulle den *sociala fällan* slå igen (Rothstein, 2013, pp. 313-315).

4 Tidigare forskning

Nedan behandlas tidigare forskning som är avgränsat i tid från lagändringen 2009-2010 och fram till idag.

Forskningen som har genomförts inom detta intervall har fokuserat framförallt på LIS-områden. Flera forskare har undersökt hur LIS-planer har tagits fram, hur kommunerna har utsett LIS-områdena och hur de har fungerat (Halvardsson, 2012; Johannesson & Rosenkvist, 2012; Lindgren & Henning, 2013; Lindström, 2014). Ytterligare en forskare berörde LIS-områden men fokuserade på effekterna av LIS, hur lättnaderna kan påverka naturvärden och allemansrätten (Eklund, 2012). Ytterligare forskning som genomförts har undersökt hur lagändringen som skedde 2009- 2010 har påverkat arbetet med strandskyddet och dispensarbetet (Thorvaldsson, 2009; Sigvardsson, 2013; Löfström, 2011). Annan forskning har undersökt fastighetsbildningen inom strandskyddat område (Lundgren, 2012; Kvist, 2013; Marklund, 2014). Det har även forskats om en metod som kan underlätta arbetet med strandskydd (Karlsson & Siverbo, 2009; Hollari Holmberg, 2010).

Den tidigare forskning som har berört strandskyddet gällande små sjöar och vattendrag tar upp lagändringen som skedde den 1 septem-

ber 2014. Lagändringen gör det möjligt för länsstyrelsen att häva strandskyddet för små sjöar och vattendrag i enskilda fall (Sternsén, 2015).

En av forskarna som nämnts har som förslag på vidare studier en översyn av effekterna av en eventuell lagändring på kommunernas arbete med handläggning av och övrigt arbete med strandskyddsdispenser vid små sjöar och vattendrag. Den lagändring det talas om skulle kunna tillkomma som en effekt av det regeringsuppdrag Naturvårdsverket har fått att utreda, om en eventuell uppluckring av strandskyddet vid små sjöar och vattendrag (Lindström, 2014).

Detta kan återkopplas till denna uppsats, som har som utgångsläge att undersöka om en av slutsatserna i undersökningen som nämns ovan stämmer överens med verkligheten. De nämnda uppsatserna som berör LIS-områden nuddar även vid uppsatsens frågeställning angående landsbygdsutveckling, men ingen av forskarna har fokuserat på små sjöar och vattendrag.

5 Tillvägagångssätt

5.1 Fenomenologiskt och hermeneutiskt

Uppsatsen har en fenomenologisk utgångspunkt, vilket är en vanlig utgång när det gäller genomförandet av kvalitativa intervjuer. Fenomenologiskt perspektiv innebär att man vill förstå människors handlande utifrån deras perspektiv och världsuppfattning (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 42).

I analysen av mitt material har jag valt att använda mig av ett hermeneutiskt perspektiv. Perspektivet behandlar tolkning och hur man exempelvis endast kan tolka en handling utifrån att förstå den som utförde handlingen (Teorell & Svensson, 2007, p. 25).

5.2 Kvalitativa intervjuer och direktobservationer

För att besvara uppsatsens forskningsfråga har ett fältarbete genomförts. Fältarbetet baserades på kvalitativa intervjuer och direktobservationer. Den första kontakten med informanterna skedde via mail, och sedan kompletterades dessa med telefonsamtal. Valet av kvalitativa

tiva intervjuer skedde eftersom jag ville försöka förstå informanternas världsuppfattning och varför de handlar och värderar som de gör gällande strandskyddet (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 17).

Jag ville också styrka dessa intervjuer med direktobservationer i fält. Det finns två olika riktningar inom direktobservationer; öppna och dolda. Dolda innebär att man som forskare inte berättar att man gör observationer, och öppna direktobservationer är det motsatta (Teorell & Svensson, 2007, p. 88). Jag använde mig av både dolda och öppna direktobservationer genom hela mitt fältarbete. Observationerna antecknade jag i min fältdagbok. Jag ville styrka observationerna med fotografier på vattendragen för att öka trovärdigheten, men på grund av tidsbrist och min forskningsfråga så åkte jag endast ut och fotograferade de små vattendragen (Kajiser & Öhlander, 2011, pp. 181-185).

Intervjuerna som genomfördes ägde rum i Stockholm, Uppsala, Timrå, Östersund, Berg, Gagnef, och via telefon. Anledningen till att det blev så många olika orter, är att flera av informanterna inte bor på samma ort som de bygger på. Intervjuerna skedde antingen hemma hos informanterna, på deras arbetsplats eller via telefon. Telefonsamtal har sina för- och nackdelar, en fördel kan exempelvis vara att man kan tänja på de geografiska gränserna som annars kan uppfattas som en begränsning. En nackdel är att viktiga nyanser kan missas under samtalet (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 165). Det problem som nämns ovan anser jag var talande under mina två telefonintervjuer. Det blev svårare för båda parter att läsa av vad som menades "exakt" när man varken kunde se ansikte eller kroppsspråk hos varandra.

Jag valde att göra semistrukturerade intervjuer eftersom jag ville ha mer avslappnade och samtalsliknande intervjuer, men ändå i förväg ha

formulerat vilka ämnen jag ville beröra under samtalet (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 146) Intervjuerna tog ca 30 min, och spelades in eftersom jag inte ville gå miste om något informanternas sate, samt att jag ville kunna fokusera så mycket som möjligt på intervjun och inte på att anteckna (Kaijser & Öhlander, 2011, p. 105).

Transkriberingen genomfördes genom att jag lyssnade på de inspelade intervjuerna och skrev ned vad jag hörde i ett dokument. Jag hade även i åtanke att reliabiliteten och validiteten påverkades av hur jag genomförde utskriften. Påverkan går dock inte att utesluta, utan endast minimera genom att vara medveten om den (Kvale & Brinkmann, 2009, pp. 200-203). Jag har trots det valt att inte göra transkriberingen ordagrant genom att exempelvis skriva ut pauser i samtalet eller dylikt, utan istället fokusera på innebörden av samtalet (Kaijser & Öhlander, 2011, pp. 107-108). Den transkriberade texten har jag sedan tematiserat genom att lyfta fram likheter och skillnader mellan vad informanterna har sagt. Med hjälp av detta har jag sedan skapat olika ämneskategorier som kan hjälpa mig att besvara min forskningsfråga (Kaijser & Öhlander, 2011, pp. 275-276).

Jag anser att antalet informanter är för litet för att det ska gå att göra någon generalisering. Om antalet informanter hade varit större hade en tänkbar generalisering kunnat vara en naturalistisk generalisering, vilket i detta fall inneburit att man tror att det som sägs i intervjuerna stämmer i hela länen. Detta på grund av att generaliseringen grundar sig på personliga erfarenheter och tyst kunskap, som utvecklas till påståenden hos informanterna och som sedan kommer till uttryck under intervjuerna (Kvale & Brinkmann, 2009, pp. 280-281).

Jag tänkte att ett rimligt tillvägagångssätt skulle vara att göra en jämförelse mellan två landsbygdskommuner, som båda använder sig av det generella strandskyddet. Jag har därför valt Gagnefs kommun i Dalarna och Bergs kommun i Jämtland. Urvalet utgick ifrån skrivelsen ”Strandskydd” som har kartlagt vilka län som använder det generella strandskyddet eller inte (Boverket och Naturvårdsverket, 2013). Utifrån skrivelsen valde jag länen Dalarna och Jämtland som båda använder sig av det generella strandskyddet. För att identifiera vilka kommuner som klassas som landsbygdskommuner använde jag mig av jordbruksverkets definition av landsbygd och gles landsbygd, i det här arbetet föreligger inget behov av att skilja på de två begreppen. Definitionen innebär att en kommun inte får ligga inom ett storstads- eller stadsområde för att klassas som någon form av landsbygd. Utifrån jordbruksverkets klassificering valde jag Gagnefs kommun i Dalarna och Bergs kommun i Jämtland som båda två är landsbygdskommuner enligt definitionen (Jordbruksverket, 2013).

För att få bekräftat att länen använder det generella strandskyddet mailade jag Dalarnas och Jämtlands länsstyrelser och frågade om så var fallet, de bekräftade båda två att det stämde. Efter detta besked kunde jag sedan fortsätta att kontakta Gagnefs kommun och Bergs kommun. Jag begärde ut de 10 senast godkända bygglovsprövningarna från vardera kommunen eftersom jag tänkte att trovärdigheten ökar ju närmare i tid de ligger, samt att chansen är större att kontaktuppgifterna till markägarna stämmer vilket tidsmässigt skulle vara en underlättande faktor.

Jag märkte dock snart att materialet jag fick ut innehöll allt ifrån telefonmaster till byggen inom detaljplanerat område. Jag tog därför kontakt med kommunerna igen och gjorde en ytterligare avgränsning. Jag

ville endast ha ut de 10 senast godkända bygglovsprövningarna gällande bostads- och fritidshus utanför detaljplanerat område. Det resulterade i ett för mitt arbete relevant material. Detta eftersom att människor som får möjlighet att bygga på landsbygden troligen även kommer att verka på olika sätt i bygden, kanske till och med bosätta sig där på heltid. Som en följd av detta kommer bland annat pengaintäkter till lokala verksamheter såsom livsmedelsaffärer och olika serviceinrättningar, men även sociala och kulturella värden kan uppstå i bygden.

Efter att ha fått ut bygglovsansökningarna använde jag mig sedan av arcGIS för att identifiera vilka bygglovsprövningar som låg inom 100 meter från ett vatten. Detta oavsett om markägaren som hade skickat in bygglovsprövningen hade ansökt strandskyddsdispens eller ej.

Det visade sig att i Gagnefs kommun var det två markägare som hade sökt strandskyddsdispens och att båda dessa fastigheter låg nära en stor sjö. Det visade sig dock också att det fanns ytterligare en markägare som låg inom 100 meter från ett litet vattendrag som inte hade sökt dispens. I Bergs kommun var det tre markägare som hade sökt strandskyddsdispens, alla vid stora sjöar. Även här visade det sig dock att det fanns en markägare som hade fått godkänt att bygga inom 100 meter från ett litet vattendrag utan att ha ansökt om strandskyddsdispens.

Jag valde utifrån dessa uppgifter att intervjua två markägare från vardera kommunen som hade sökt strandskyddsdispens, samt den markägare i vardera kommunen som inte hade sökt dispens. Jag valde att ha med markägare vid stora vatten eftersom både stora och små vatten idag omfattas av det generella strandskyddet. Det skulle därför vara

intressant att se hur markägarna och kommunerna ser på det generella strandskyddet och om de anser att det bör vara någon skillnad på stora och små vatten.

Urvalet ledde till att en markägare från Bergs kommun som hade sökt strandskyddsdispens föll bort, detta på grund av att jag ville ha ett lika stort antal informanter från vardera kommunen. Bortfallet skedde medvetet men slumpmässigt bland de tre markägarna som hade sökt strandskyddsdispens. Utöver dessa markägare kontaktade jag även en tjänsteman från vardera kommunen, där valde jag ut den som var ansvarig på byggnadsnämnden. Det resulterade i att det från båda kommunerna sammanlagt blev totalt sex markägare och två tjänstemän. I tabellerna och i texten nedan har jag anonymiserat informanterna och döpt dem med för- och efternamn i alfabetisk ordning.

Tabell 1. Informanter i Gagnefs kommun

Aktör	Informant	Strandskyddsdispens (JA/Nej)
Markägare	Anna Andersson	Ja
Markägare	Britta Bengtsson	Ja
Markägare	Catharina Carlsson	Nej
Tjänsteman	Daniella Danielsson	X

Anna Andersson – stor sjö. Anna köpte en tomt i närheten av sina svärföräldrar, där hon sedan ansökte om att få bygga ett fritidshus. Tomten ligger i en liten by och är på drygt 2000 km². Det är en strandtomt med fritidshus på båda sidorna, en väg på ovansidan och sjön på sydsidan. För Anna var sjön avgörande för att familjen ville köpa just den här tomten, på grund av att de sedan tidigare redan har tillgång till en stuga som ligger ca 50 meter från den nya tomten. Den gamla tom-

ten och huset är tillräckliga i sig menar hon, men tack vare den nya tomten får hela släkten strandkontakt vilket var hela idén med köpet.

Britta Bengtsson – stor sjö. Britta vill bygga ett fritidshus på en tomt där det sedan tidigare står en gammal jaktstuga. Tomten som hon har ärvt från sin farfars sida ligger på ett fäbod område och har sjökontakt. Området består utav ett flertal stugor och där hon kör ner till stugan ligger det ca fyra ytterligare stugor. Tomten är ganska stor och för det mesta är det inte några andra människor där, vilket hon uppskattar då hon har en hund som älskar att bada och springa i skogen.

Catharina Carlsson – litet vattendrag. Catharina och hennes bror ville bygga ett seniorboende till sin mamma, så att hon skulle få ett mindre och mer lättkött boende. De letade runt ett tag efter tomter i samma by eftersom mamman ville bo kvar i området. De insåg efter ett tag att det var lika bra att bygga på den tomt som modern redan bodde på och som sedan tidigare hade varit uppe som ett alternativ. Tomten är sedan gammalt en skogstomt men består idag utav gräsmatta och tallar.

Daniella Danielsson – tjänsteman/kommunen. Daniella anser att strandskyddet sedan 2009 har blivit mycket tydligare att arbeta med. Det gamla regelverket var enligt henne mycket otydligare, vilket hon hävdar skapade mer frihet för dem som arbetade med det. Idag är det strikt med de skäl som kan ge dispens, och dispenserna granskas noggrant av länsstyrelsen. Den enda friheten som finns idag är LIS-områden, men inte heller inom dem är det garanterat att markägaren får en godkänd strandskyddsdispens.

Tabell 2. Informanter i Bergs kommun

Aktör	Informant	Strandskyddsdispens (JA/Nej)
Markägare	Eric Eriksson	Ja
Markägare	Fredrik Fredriksson	Ja
Markägare	Göran Göransson	Nej
Tjänsteman	Hilda Henriksson	X

Eric Eriksson – stor sjö. Eric vill bygga ett fritidshus intill sin farmors gård. Anledningen är att han har tillbringat mycket tid där, samt att hans släkt har stugor i närheten. Huset ska placeras vid en skogsridå, som på ena sidan har en åker som går ner till sjön och på andra sidan finns en myr som också har kontakt med sjön. Läget har en utsikt över sjön och fjällen både söderut och norrut.

Fredrik Fredriksson – stor sjö. Fredrik har köpt en stuga för 25 år sedan i vad han beskriver som en riktig avvecklingsort, men som har närhet till skidåkning och friluftsliv. Stugan ligger nere vid en tjärn med myrmark runtomkring och med en sjö inom 100 meter. Närheten till vatten menar Fredrik är jättemysigt då hans barn älskar att fiska.

Göran Göransson – litet vattendrag. Göran har köpt en tomt bredvid sin brors tomt, där han vill bygga ett fritidshus. När han ansökte om bygglov fick han reda på att det låg ett vattendrag inom 100 meter och att han därför måste söka strandskyddsdispens. Detta tyckte Fredrik och hans fru var konstigt eftersom stugan de vill bygga enligt dem ligger mitt ute i skogen.

Hilda Henriksson – kommunen. Hilda anser att lagstiftningen angående strandskyddet är skrivet utifrån ett storstadsperspektiv. Hon

tycker att strandskyddet är onödigt restriktivt och menar att bedömningen borde vara mer beroende av efterfrågan. Eftersom att Bergs kommun inte har så många invånare per km² men har jättemycket vatten, så kan man inte jämföra Bergs kommun med exempelvis skärgården.

5.4 Etik

När jag först kontaktade informanterna gjorde jag det via ett mail där jag beskrev vad mitt arbete handlade om, informanternas roll och hur jag skulle hantera materialet. Detta kändes som en naturlig och bra start för både mig och informanterna, eftersom de i lugn och ro kunde läsa igenom mitt mail och lika så kunde jag i förväg få med allt jag ville. Det resulterade i att ett antal svarade direkt på mailet medan andra kontaktades igen, via telefon den gången. I mailet framhöll jag att de kunde vara anonyma om de så ville, men jag bestämde mig ganska snart under fältarbetet att det var lika bra att anonymisera alla. Jag är dock medveten om att jag endast kan minimera igenkännbarheten för tjänstemännen eftersom att deras tjänst är känd. Under genomförandet av intervjuerna frågade jag även om det var okej om jag spelade in samtalet (Kvale & Brinkmann, 2009, p. 79).

Jag har valt att inte ha med några detaljerade kartor i uppsatsen för att säkerhetsställa informanternas anonymitet. Utifrån detta har jag valt att enbart ha med kartor på länen och kommunerna, och inte på specifika platser. Detta har jag också tänkt på när jag har fotograferat vattendragen, genom att inte ha med de berörda fastigheterna i fotografierna (Kajiser & Öhlander, 2011, p. 181).

6 Resultat

6.1 Kommunikation mellan markägare och kommun

Markägarna

Informanterna är alla överens om att kommunikationen har fungerat bra mellan dem och kommunen. Kontakten mellan de två parterna har skett blandat av mail, telefon och möten. Informeringen angående strandskyddsdispensansökningen såg lite annorlunda ut mellan informanterna. Av de markägare som sökt strandskyddsdispens var det tre stycken som kände till processen från början och en som blev informerad om den. När det gäller markägarna vid de små vattendragen, visste de inte om behovet av en ansökan, eftersom de inte trodde att de omfattades av strandskyddet.

Två av informanterna som har sökt strandskydd hade åsikter angående dispensansökningen. Eric Eriksson hade gärna sett att dispensansökan kunde ske utan någon extra kostnad. Anledningen till detta är att han anser att det är onödigt att betala 9300kr när han från början har blivit informerad om att det inte ska vara några problem att få godkänt inom LIS- området.

Fredrik Fredriksson anser att det är konstigt att behöva ansöka om strandskyddsdispens när fastigheten ligger avskilt utan grannar. Enligt honom skulle det därför kunna räcka med enbart bygglovsreglerna.

Tjänstemän

Daniella Danielsson på Gagnefs kommun menar att kommunen alltid informerar om strandskyddet oavsett om ärendet berör ett bygglov eller en byggnation som är bygglovsbefriad. Daniella tror att markägarna generellt tycker att det är jobbigt med strandskyddet, eftersom de inte får göra vad de vill på sin egen mark.

Hilda Henriksson menar att Bergs kommun alltid informerar om strandskyddet när de får in en bygglovsansökan som ligger inom strandskyddat område. Hilda tror att strandskyddet påverkar markägare negativt, eftersom ”*hela lagstiftningen inskränker på äganderätten*” onödigt mycket enligt henne. Hon anser att strandskyddet ska vara mer nyanserat än vad det är dag.

6.2 Strandskyddets omfattning

Markägare

Fem informanter anser att strandskyddet endast ska omfatta naturliga vattendrag. Detta innebär att grävda diken och dammar inte ska omfattas. Anna Andersson menar däremot att strandskyddet inte ska påverkas av huruvida vattnet är naturligt eller ej, utan att det ska vara platsbestämt istället.

När det gäller små och stora vatten finns det skilda åsikter. Tre markägare anser att tillämpningen av strandskyddet ska avgöras från fall till fall. Anna Andersson anser som nämndes ovan att man ska utgå från platsen, som exempelvis vilka kultur- och naturintressen som finns, snarare än storleken.

Göran Göransson menar även han att storleken är av mindre betydelse och att det är platsen som är central. Om platsen redan är exploaterad bör inte strandskyddet vara lika strikt, eftersom att platsen redan är påverkad. Göran anser också att om det finns någon sällsynt art vid vattendraget ska strandskyddet vara strikt. Catharina Carlsson anser att storleken på vattnet inte kan avgöra om det ska vara strandskydd eller inte.

Tre informanter anser att det inte ska vara strandskydd vid små vatten, men för stora. Eric Eriksson menar att vattendrag under en meter inte ska ha strandskydd, men att vattendrag närmare två meter ska ha det. Eric anser att det ska vara strandskydd vid stora vattendrag men han är tveksam om sträckan verkligen ska vara 100 meter. Detta på grund av att det finns många markägare som inte har en tomt som räcker 100 meter från strandlinjen och därför kanske inte får bygga enligt nuvarande regelverk. Britta Bengtsson anser att det endast ska vara strandskydd vid stora vatten, men hon vill också poängtera att det är viktigt att tänka på naturen i första hand så att den inte blir överbelastad.

Fredrik Fredriksson menar att det inte ska vara något strandskydd vid små vattendrag och vid stora vattendrag ska strandskyddet bero på om bygget är i en tätort eller på glesbygden. I tätort ska strandskyddet vara strikt och på glesbygden anser han att det i vissa fall kan hävas.

Tabell 3. Markägarnas attityder angående hur strandskyddet bör utformas för små och stora vatten

Markägare	Små vatten	Stora vatten
Anna Andersson	Storleken på vattnet har ingen betydelse. Utgångspunkten ska istället vara platsen och hur omgivningen ser ut	-
Britta Bengtsson	Ej strandskydd vid små vatten	Strandskydd vid stora vatten
Catharina Carlsson	Storleken på vattnet har ingen betydelse	-
Eric Eriksson	Ej strandskydd på vatten som är under 1 meter	Strandskydd på vatten som är ca 2 meter och större. Tveksam om distansen ska vara 100 meter från strandlinjen
Fredrik Fredriksson	Inget strandskydd för små vatten	Vid stora vatten ska strandskyddet vara strikt i storstäderna och svagt på landsbygden
Göran Göransson	Om platsen redan är exploaterad ska inte strandskyddet vara lika hårt som om det finns någon sällsynt art på platsen	-

Tjänstemän

Daniella Danielsson berättar att Gagnefs kommun använder sig av en ekonomisk karta som finns på länsstyrelsens kartportal, samt att de även åker ut i fält när de kontrollerar byggplatsen. Allt som är blått på den kartan är strandskyddat enligt henne. Daniella menar att kartan är gammal men att den fungerar minst lika bra som en GIS-karta. Diken

finns dock inte med på kartan, men kommunen har enligt henne inte haft så många fall som berör små sjöar och vattendrag.

Hilda Henriksson i Bergs kommun berättar att de använder ett kartprogram för att se var det tilltänkta bygget ska stå och sedan åker de alltid ut i fält och kontrollerar. Enligt henne är detta ett sätt för att kunna göra en rättvis bedömning. Hilda anser att strandskyddet är för strikt och istället bör vara mer nyanserat för de små vattendragen. Enligt henne behövs det antingen inget strandskydd vid små sjöar och vattendrag eller så ska strandskyddet där kortas ner till 5-10 meter istället. Hon menar att kommunen har kommit överens med länsstyrelsen att grävda diken inte ska ha strandskydd, eftersom de inte är naturliga vattendrag. Hon är medveten om att det kan vara svårt att avgöra om ett vattendrag är ett dike eller en bäck, men det blir en bedömningsfråga från fall till fall menar hon. Hilda lyfter fram att det har blivit lättnader i strandskyddet genom tillkomsten av LIS-områden, men att det är problematiskt när länsstyrelsen inte riktigt vet hur de ska hantera ärendet.

6.3 Landsbygdsutveckling

Markägare

Alla informanter är eniga om att strandskyddet inte bör vara lika strikt på landsbygden som i storstäderna. De är alla också överens om att strandskyddet ska vara mer flexibelt, men hur flexibiliteten ska se ut finns det skilda åsikter om.

Tre av informanterna anser att strandskyddet kan hävas i LIS-områden och vara strikt i vissa andra områden, beroende på naturvärden och allmänna intressen. Fredrik Fredriksson menar att istället för enbart LIS-områden ska man utgå från hur verkligheten ser ut och exempelvis kunna häva strandskyddet om det anses lämpligt. I storstäderna ska man däremot ha kvar det strikta strandskyddet enligt honom.

Göran Göransson anser att strandskyddet ska vara lika i hela landet men att det kan finnas lokala avvikelser i kommunerna. Enligt Göran ska det vara lättare att få bygga nära vatten om det exempelvis är en verksamhet som kan generera arbetstillfällen eller om näringen måste ligga vid vatten. Catharina Carlsson menar att det bör göras lättnader i lagen för att underlätta strandnära byggande, vilket enligt henne skulle gynna landsbygdsutvecklingen.

Synen på hur strandskyddet påverkar landsbygdsutvecklingen skiljer sig lite mellan informanterna. Två informanter anser att strandskyddet påverkar landsbygdsutvecklingen negativt.

Fredrik Fredriksson menar att kommunen bland annat kan tappa arbetstillfällen och intäkter om de nekar vissa personer, vilket kan hämma utvecklingen i kommunen. Eric Eriksson menar att strandskyddet kunde ha lett till att han hade valt att bygga i en annan kommun om han hade blivit nekad dispens, vilket skulle ha inneburit en förlust för kommunen som vill ha fler invånare.

Två informanter anser att landsbygdsutvecklingen kan påverkas både positivt och negativt av strandskyddet, beroende på var man vill bygga. Catharina Carlsson anser att strandskyddet påverkar lands-

bygdsutvecklingen positivt. Argumenten är att fler människor får tillgång till vattnen och att det även gynnar turismen.

Anna Andersson menar att landsbygden påverkas positivt om kommunerna godkänner fler dispenser på landsbygden än i storstäderna. Detta eftersom att människor enligt Anna hittar till städerna utan att kommunerna behöver marknadsföra sig med sjönära lägen, men för landsbygdskommunerna kan sjönära lägen fungera som en attraktionskraft.

Tjänstemän

Daniella Danielsson menar att LIS-områden är bra för de mindre kommunerna. Trots LIS-områden kan kommunen dock inte garantera att markägaren får bygga inom området. Enligt Daniella kommer kommunen att satsa på attraktiva lägen, som exempel nära sjöar, stora tomter och i närheten av befintlig service. För att gynna landsbygdsutvecklingen anser hon att man först måste utvärdera LIS-områdena nu när många kommuner har LIS-planer på gång. I framtiden anser Daniella att kommunerna borde få ett utökat ansvar, idag kan exempelvis naturvårdsverket och länsstyrelsen överklaga fall inom LIS-områden. Idag arbetar kommunen inte över gränserna med andra kommuner, utan det är endast vid möten som länsstyrelsen anordnar som de kan ta lärdom av varandra. Daniella hoppas att fler väljer att flytta till kommunen och ser även fritidshusen som en möjlighet att gynna kommunen. Detta eftersom fritidshusägare och anhöriga förhoppningsvis verkar inom kommunen när de är där.

Hilda Henriksson anser att strandskyddet påverkar landsbygdsutvecklingen negativt. Detta på grund av att kommunen tvingas säga nej om

bygget inte uppfyller något av kraven. Hon menar att många gånger har markägaren inte en tomt som är tillräckligt stor för att kunna bygga 100 meter från strandlinjen.

Hilda tror också att kostnaden för strandskyddsdispensen kan stoppa markägare från att söka bygglov. Därför anser hon att den strikta tillämpningen av strandskyddet som finns idag påverkar negativt, och för att gynna landsbygdsutvecklingen måste man nyansera lagen. Idag finns det en praxis som innebär att det måste finnas en frizon på 25 meter från vattenlinjen för allmänheten, djur- och växtliv. Hon menar att det avståndet kan räcka ibland. Genom att arbeta mer flexibelt och korta strandskyddet på vissa områden och ha strandskyddet strikt på utpekade områden, som till exempel friluftsområden, skulle landsbygdsutvecklingen gynnas mer än idag. Daniella menar att människorna som bor i staden i de flesta fall har valt att bo där och genom att ha strandskyddet strikt i storstäderna kan landsbygden locka med attraktiva lägen nära vatten med hjälp av ett försvagat strandskydd.

7 Analys

Denna del kommer att bestå av en analys av resultatet som kommer att ske med hjälp av teoretiska begrepp. De teoretiska begreppen är: *the tragedy of the commons*, *common-pool resources*, *open access resource*, *sociala fällor* och *tillit*.

7.1 Små sjöar och vattendrag

Synen på små sjöar och vattendrag skiljer sig åt mellan Bergs och Gagnefs kommun.

Hilda Henriksson på Bergs kommun arbetar utifrån ett kartprogram samt fältbesök för att bedöma ett vatten. Hilda berättar att Bergs kommun och Länsstyrelsen Jämtland har enats om att inte strandskyddet ska omfatta diken.

Göran Göransson är den markägare i Bergs kommun som inte hade sökt strandskyddsdispens men som har fått bygglov godkänt ändå. Detta trots att byggnationen enligt mätning på fastighetskartan, med arcGIS, ligger 80 meter från ett vattendrag.

Figur 4. Vattendrag i Bergs kommun inom 80 meter enligt arcGIS, bild tagen av Erica Pershagen, 2015.03.31

Göran ansökte om bygglov och fick då reda på att bygget låg inom strandskyddat område. Kommunen förklarade att det antagligen inte skulle medföra några problem eftersom det idag går att göra lättnader vid byggnationer som gynnar landsbygdsutvecklingen. Göran skulle dock bli tvungen att söka strandskyddsdispens, vilket skulle medföra en kostnad på 9300 kronor. Göran ansåg att detta kändes orimligt eftersom det enligt honom inte finns något vatten inom 100 meter. Han fick därför kommunen att åka ut och kontrollmäta, vilket resulterade i att de konstaterade att byggnationen låg precis utanför 100 meter. Detta resulterade i att byggnationen inte alls låg inom strandskyddat område och därför behövdes ingen dispensansökning.

Detta fall kan kopplas till begreppen *sociala fällor* och *tillit*. I ett samhälle där *tilliten* är stark är risken mindre att *sociala fällor* inträffar, än i ett samhälle där *tilliten* är svag (Rothstein, 2013). Tack vare att kommunen litade på markägaren och åkte ut och kontrollmätte i fält, så kunde tilliten mellan markägaren och kommunen upprätthållas. Om

kommunen däremot inte hade åkt och kontrollmätt, utan enbart litat på sitt kartprogram, hade markägarens tillit gentemot kommunen sjunkit och kommunens låga tillit mot markägaren skulle ha kvarstått.

Hilda Henriksson menar att strandskyddsdispensen kan få människor att tveka att bygga. Detta dels eftersom människor är rädda för att bli nekade och dels för att det kostar 9300 kronor att ansöka. Hilda anser därför att strandskyddet påverkar kommunens utveckling negativt och hon anser dessutom att det ”inskränker på äganderätten”. Kommunen vill många gånger ge dispens, trots att bygglovet inte uppfyller något av de särskilda kraven. Strandskyddets regelverk kan därför bli kommunens *sociala fälla*. Detta eftersom invånarna litar på att kommunen gör allt den kan för att utvecklas. Blir de sedan nekade bygglov sjunker tilliten gentemot kommunen, vilket kan resultera i en *social fälla*.

Daniella Danielsson på Gagnefs kommun menar att de inte har haft så många fall som rör små vatten. Vid en bygglovsansökan informerar kommunen alltid markägaren om strandskyddet om det är aktuellt. Daniella berättar att kommunen arbetar utifrån en topografisk karta samt att de åker ut i fält, hon tillägger dock att till exempel diken inte omfattas av kartan.

Catharina Carlsson är den markägaren i Gagnefs kommun som inte hade sökt strandskyddsdispens, men fått bygglovet godkänt ändå. Enligt Catharina är det långt till en strand från tomten. Det finns dock en bäck som enligt henne ligger i en dalgång ca 20-30 meter ner. Catharina menar att under bygglovsprocessen så har kommunen inte nämnt något om bäcken. Enligt mätningar i fastighetskartan, med hjälp av arcGIS, ligger byggnationen 70 meter från bäcken.

Figur 5. Vattendrag i Gagnefs kommun inom 70 meter enligt arcGIS, bild tagen av Erica Pershagen, 2015.04.09

Detta kan kopplas till *the tragedy of the commons* (Hardin, 1968). Daniella menar som nämndes tidigare att kommunen ska informera markägare om strandskyddsdispensansökan om bygget ligger inom 100 meter från ett vattendrag, men att kommunen inte har haft så många fall som berör små sjöar och vattendrag. Det fall som beskrivs ovan pekar dock på det motsatta, att kommunen inte har behandlat vattendraget som om det berörs av strandskyddet. Kan detta peka på att kommunen anser att tragedin för ett litet vattendrag är mindre än för ett stort? Att Daniella är medveten om att exempelvis diken inte finns med på kartan, men ändå väljer att arbeta utifrån den, antyder att så är fallet.

7.2 Små och stora vatten

Attityden till hur stort ett vatten bör vara för att omfattas av strandskyddet varierade mellan markägarna och tjänstemännen. Av markägarna var det tre som ansåg att tillämpningen av strandskyddet skulle

variera från fall till fall. Två markägare ansåg att det endast skulle vara strandskydd vid stora vatten. En markägare ansåg att det inte ska vara strandskydd på vattendrag smalare än 1 meter, men på vattendrag som är närmare 2 meter breda eller större ska det vara strandskydd. Detta resultat kan kopplas till *the tragedy of the commons* som innebär att en tragedi kan inträffa om en naturresurs blir överutnyttjad (Hardin, 1968). Här kan en liknade fråga som ovan tillämpas:

Kan de skilda åsikterna som informanterna har bero på att de anser att storleken på naturresursen har ett samband med hur stor tragedin blir om den förstörs?

Hilda Henriksson menar att strandskyddet ska vara mer nyanserat för alla vatten. Detta kan tyda på att Hilda anser att man ska utgå från platsens värden för att minimera tragedin.

Göran Göransson är en av de tre markägare som ansåg att tillämpningen av strandskyddet skulle variera från fall till fall. Göran menar att om platsen är tagen i anspråk så är den redan "förstörd", vilket enligt honom innebär att strandskyddet borde vara uppluckrat på redan ianspråktagna platser. Detta skulle kunna betyda att han anser att tragedin blir mindre om vattendraget redan är påverkat av yttre faktorer. Han anser däremot att om platsen innehar någon sällsynt art så ska strandskyddet vara strikt. Det antyder att Göran anser att storleken på vattendraget inte har något samband med omfattningen på tragedin.

Fredrik Fredriksson är en av de två markägare som ansåg att det endast ska vara strandskydd vid stora vatten. Enligt honom är det för byråkratiskt och reglerat om de små vattendragen omfattas av strand-

skyddet. Detta resonemang antyder att han tycker att byggnationer vid små vattendrag inte kan leda till någon tragedi.

Eric Eriksson var den enda personen som ansåg att strandskyddet skulle omfatta vattendrag som är ca två meter breda och större. Eric tar upp att han är tveksam om strandskyddet ska vara 100 meter från strandlinjen eftersom alla markägare inte har en tomt som är så pass stor att avståndet från byggnationen till strandlinjen kan vara 100 meter. När Eric lyfter fram avståndet kan man applicera den *sociala fällan* och *tillitens* betydelse (Rothstein, 2013). Den sociala fällan innebär att om inte alla samarbetar för att nå ett gemensamt mål slår den *sociala fällan* igen och samarbetsviljan är baserad på *tillit*.

Anna Andersson menar att om man börjar korta strandskyddet så kan det bli ”väldigt lätt att det här staketet hamnar lite längre fram och skottkärran och kanoten, osv.”. Vilket resultera i att människor börjar ”ta över” mer än vad de egentligen får. Ett kortare strandskydd skulle därför kunna få den *sociala fällan* att slå igen. För att om alla markägare tar för sig mer än de får, kan det resultera i att allemansrätten hotas. Det skulle därför kunna tyda på att Annas *tillit* till sina medmänniskor är svag i detta sammanhang och det skulle kunna förklara varför hon inte anser att ett kortare strandskydd skulle kunna vara möjligt. Här kan man sedan dra en parallell till Eric Eriksson, som inte var säker på om avståndet skulle vara 100 meter. Detta kan tolkas som att Eric har en starkare *tillit* till sina medmänniskor än Anna i det här sammanhanget. Detta innebär att Eric litar på att markägarna inte kommer att nyttja mer mark än de får.

7.3 Flexibilitet stad och land

De markägare som blev intervjuade, samt Hilda Henriksson, anser allihop att strandskyddet bör vara mer flexibelt, att det ska vara strikt i storstäderna och att det ska vara uppluckrat på landsbygden. Detta kan man koppla till *the tragedy of the commons* som belyser att det finns två lösningar på problemet. I det här fallet skulle de två lösningarna vara antingen ett mer strikt eller ett mer flexibelt strandskydd. Intervjuszvaren från markägarna, samt Hilda Henriksson, antyder att de anser att strandskyddet bör vara mer flexibelt.

Det finns skilda åsikter om hur flexibiliteten ska se ut. Anna Andersson menar att strandskyddet bör vara platsbundet istället för att vara strikt över hela landet. Detta kan kopplas till *common-pool resource* där det övergripande problemet är att det inte går att skapa generella regler eller strategier för naturresurser, eftersom att platserna ser olika ut. För att undvika problemet måste reglerna och strategierna utformas utifrån den aktuella platsen. Detta pekar även Hilda Henriksson på när hon menar att strandskyddet är för strikt eftersom att det är skapat utifrån ett storstadsperspektiv och borde istället vara mer nyanserat.

Fredrik Fredriksson anser att strandskyddet måste anpassas till hur verkligheten ser ut. Han menar att om till exempel ett område inte behöver strandskyddet så kan det hävas där. Detta skulle kunna innebära att vattnet i området blir en *open access resource*, vilket kan innebära att människor utnyttjar naturresursen tills den blir överutnyttjad. Detta eftersom att det inte finns något regelverk som styr hur nytt-

jandet av naturresursen ska ske. Fredrik tillägger dock att han anser att bygglovsreglerna som finns idag skulle räcka som regelverk för att undvika att en naturresurs blir en *open access resource*.

Informanternas åsikter om hur landsbygdsutvecklingen påverkas av strandskyddet skiljer sig åt. Som nämndes tidigare anser Hilda Henriksson att strandskyddet påverkar landsbygdsutvecklingen negativt. Däremot anser markägaren Catharina Carlsson att strandskyddet kan påverka landsbygdsutvecklingen positivt, eftersom att flera människor kan ta del av vattnet, vilket även skulle kunna leda till att turismen gynnas i landet. Detta går att koppla till *the tragedy of the commons* som innebär att det finns två lösningar på problemet med nyttjande av allmänna resurser. Hilda skulle därför kunna mena att en starkare privatisering skulle påverka landsbygdsutvecklingen positivt. Catharina däremot anser att det strikta strandskyddet som finns idag påverkar landsbygdsutvecklingen positivt och därför bör fortsätta vara förstatligat.

8 Slutord

Syftet med uppsatsen var att undersöka hur Gagnefs kommun och Bergs kommun arbetar med det generella strandskyddet, vilka attityder gentemot det som finns i kommunerna och hur arbetet påverkar landsbygdsutvecklingen. Ett särskilt fokus kommer att läggas vid hanteringen av små sjöar och vattendrag.

Forskningsfrågorna som ställdes var:

1. Hur sker kommunikationen mellan markägarna och kommunerna?
2. A) Hur stort anser informanterna att ett vatten skall vara för att omfattas av strandskyddet?
B) Hur avgör kommunerna om ett vatten skall omfattas av strandskyddet?
3. Hur anser informanterna att strandskyddet skall utformas för att gynna landsbygdsutvecklingen?

Slutsatsen med denna uppsats är att kommunerna Berg och Gagnef arbetar olika med små sjöar och vattendrag. Bergs kommun arbetar aktivt med små sjöar och vattendrag och har tillsammans med Länsstyrelsen Jämtland beslutat att exempelvis diken inte omfattas av strandskyddet. Gagnefs kommun menar att de inte har haft så många

fall som berör små sjöar och vattendrag. Undersökningen i uppsatsen pekar dock på att kommunen har fall som berör sådana, men att kommunen inte behandlar dem som om de omfattas av strandskyddet.

Detta kan kopplas till skrivelsen ”Redovisning av regeringsuppdrag – Strandskydd vid små sjöar och vattendrag” (Naturvårdsverket, 2014) som bland annat nämns under rubriken ”tidigare forskning”. Där nämns att det skulle vara intressant att undersöka om en av skrivelsens slutsatser stämmer överens med verkligheten. Slutsatsen i fråga pekar på att det skulle bli dyrare och mer arbetskrävande för kommunen och länsstyrelsen om strandskyddet för små sjöar och vattendrag hävs. Detta arbetes slutsats pekar dock på att skrivelsens slutsats inte är rimlig, eftersom kommunerna inte arbetar strikt med det generella strandskyddet i dagsläget.

Undersökningens resultat skulle som jag nämnde i analysen kunna kopplas till *common-pool resources* övergripande problem. Problemet innebär att det inte går att utforma generella regler eller strategier, de måste istället anpassas till platsen (Acheson, 2011, pp. 319-322). Detta skulle därför kunna vara en förklaring till varför Bergs och Gagnefs arbetssätt ser så annorlunda ut, när de idag måste arbeta utifrån ett generellt strandskydd. Det kan även kopplas till informanternas attityd gentemot strandskyddet. En majoritet av informanterna anser att strandskyddet endast ska omfatta naturliga vattendrag, samt att strandskyddet bör vara mer flexibelt, strikt i storstäderna men uppluckrat på landsbygden. De anser att flexibiliteten ska ske genom att regelverket exempelvis anpassas till den aktuella platsen, istället för att tillämpas generellt över hela landet.

8.1 Vidare forskning

Det skulle vara intressant att undersöka hur den biologiska mångfalden skulle påverkas av ett mer flexibelt strandskydd på landsbygden än i städerna. Det skulle även vara intressant att intervjua länsstyrelsen för att få med deras perspektiv på strandskyddet, lika så de markägare som har blivit nekade strandskyddsdispens.

9 Källförteckning

Intervjuer:

Gagnefs kommun

Markägare

Anna Andersson, Uppsala, 2015-03-27, (31 minuter)

Britta Bengtsson, Stockholm, 2015-03-26, (31 minuter)

Catharina Carlsson, telefonintervju, 2015-04-08, (23 minuter)

Tjänsteman

Daniella Danielsson, Gagnef, 2015-04-09, (46 minuter)

Bergs kommun

Markägare

Eric Eriksson, telefonintervju, 2015-04-07, (28 minuter)

Fredrik Fredriksson, Östersund, 2015-03-30, (21 minuter)

Göran Göransson, Timrå, 2015-03-29, (28 minuter)

Tjänsteman

Hilda Henriksson, Berg, 2015-03-31, (37 minuter)

Textreferenser:

Acheson, J. M., 2011. Ostrom for anthropologists. *International Journal for the Commons*, Augusti, 5(2), pp. 319-339.

Bergs kommun, u.d. *Kommunfakta*. [Online]

Tillgänglig på:

<http://www.berg.se/kommunpolitik/omkommunen/kommunfakta.4.2937d44132d3d30eaf80002303.html>

[Använd 15 April 2015].

Boverket och Naturvårdsverket, 2013. *Strandskydd*, Stockholm: Boverket och Naturvårdsverket.

Eklund, J., 2012. *Landsbygdsutveckling i strandnära läge : Ett hot mot naturvärden och allemansrätt?*. Gävle: Högskolan i Gävle.

Ekonomifakta, 2014. *Gagnef*. [Online]
 Tillgänglig på: <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Regional-statistik/Din-kommun-i-siffror/Oversikt-for-region/?region=2026>
 [Använd 14 April 2015].

Ekonomifakta, 2014. *Invånare i länet, Jämtlands län*. [Online]
 Tillgänglig på: <http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Regional-statistik/Alla-lan/Jamtlands-lan/?var=19145>
 [Använd 14 April 2015].

Halvardsson, D., 2012. *Strandskydd : och landsbygdsutveckling i strandnära lägen*. Stockholm: KTH.

Hardin, G., 1968. The tragedy of the commons. *Science*, 13 Mars, Volym 162, pp. 1243-1248.

Hollari Holmberg, G., 2010. *Lokalisering av landsbygdsutvecklingsområden i strandnära läge*. Stockholm: Stockholms universitet.

Johannesson, A. & Rosenkvist, A., 2012. *Landsbygdsutveckling i strandnära lägen : Länsstyrelsernas och kommunernas tillämpning av lagstiftningen*. Trollhättan: Högskolan i väst.

Jordbruksverket, 2013. *Jordbruksverket*. [Online]
 Tillgänglig på:
<http://www.jordbruksverket.se/etjanster/etjanster/landsbygdsutveckling/alltomlandet/sahardefinierarvilandsbygd.4.362991bd13f31cadcc256b.html>
 [Använd 5 Mars 2015].

Kaijser, L. & Öhlander, M., 2011. *Etnologiskt fältarbete*. Lund: Studentlitteratur AB.

Karlsson, L. & Siverbo, P., 2009. *Ny strandskyddslag : en generell metod för att utse områden för lättnader i strandskyddet på landsbygden*. Trollhättan: Högskolan väst.

Kvale, S. & Brinkmann, S., 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kvist, D., 2013. *Strandskydd och samrådsrutiner med byggnadsnämnden vid fastighetsbildning*. Gävle: Högskolan i Gävle.

Lindgren, C.-O. & Henning, M., 2013. *Landsbygdsutveckling i strandnära lägen : En studie av Norrlands kommuner*. Gävle: Högskolan i Gävle.

Lindström, S., 2014. *LIS - Landsbygdsutveckling i strandnära läge. : Utfallet i Norrlands kommuner..* Sundsvall: Mittuniversitetet .

Lundgren, E., 2012. *Fastighetsbildning inom strandskyddat område : En studie av tillämpningen i två kommuner*. Gävle: Högskolan i Gävle.

Löfström, E., 2011. *Länsstyrelsernas överprövningar av kommunernas strandskyddsdispenser*. Stockholm: KTH.

Marklund, E., 2014. *Bostäder vid stränder och järnvägar - risker, attraktivitet och konflikter. Fallstudie: Öbacka strand i Umeå kommun..* Umeå: Umeå universitet.

Naturvårdsverket, 2013. *Strandskyddet i miljöbalken*. [Online]
 Tillgänglig på: <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Skyddade-omraden/Strandskydd/Strandskyddet-i-miljobalken/>
 [Använd 15 April 2015].

Naturvårdsverket, 2014. *Redovisning av regeringsuppdrag - Strandskydd vid små sjöar och vattendrag*, Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket, 2014. *Strandskydd både för friluftsliv och för växter och djur*. [Online]
 Tillgänglig på: <http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Strandskydd/>
 [Använd 14 April 2015].

Rothstein, B., 2013. *Sociala fällor och tillitens problem*. Göteborg: Studentlitteratur.

Sigvardsson, T., 2013. *Nya strandskyddslagen 2009 : Ett förstärkt skydd för tillgången till stranden, eller utökad privatisering som hotar allemansrätten?*. Umeå: Umeå universitet.

Sternsèn, C., 2015. *Differentierat strandskydd- en LIS-tig lösning eller en otillräcklig åtgärd?*. Uppsala: Uppsala universitet.

Strandskyddsdelegationen, 2014a. *Små sjöar och vattendrag*. [Online]
Tillgänglig på: <http://www.strandskyddsdelegationen.se/strandskydd-och-dispens/sma-sjoar-och-vattendrag/>
[Använd 7 Maj 2015].

Strandskyddsdelegationen, 2014b. *2009 och 2010 års regeländringar*. [Online]
Tillgänglig på: <http://www.strandskyddsdelegationen.se/strandskydd-och-dispens/2009-och-2010-ars-regeländringar/>
[Använd 7 Maj 2015].

Strandskyddsdelegationen, 2014c. *Vad är strandskydd?*. [Online]
Tillgänglig på: <http://www.strandskyddsdelegationen.se/strandskydd-och-dispens/vad-ar-strandskydd/>
[Använd 15 April 2015].

Strandskyddsdelegationen, 2014d. *Vad är strandskydd?*. [Online]
Tillgänglig på: <http://www.strandskyddsdelegationen.se/strandskydd-och-dispens/vad-ar-strandskydd/>
[Använd 11 Maj 2015].

Teorell, J. & Svensson, T., 2007. *Att fråga och att svara*. Malmö: Liber AB.

Thorvaldsson, E., 2009. *Inför införandet av den nya strandskyddslagen 2009 : En jämförande studie av åtta kommuner i Värmlands och Gävleborgs län*. Gävle: Högskolan i Gävle.

Wikimedia Commons, 2015. *File: Berg Municipality in Jämtland County.png*. [Online]
Tillgänglig på:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File: Berg Municipality in J%C3%A4mtland County.png>
[Använd 12 Maj 2015].

Wikimedia Commons, 2015. *File: Gagnef Municipality in Dalarna County.png*. [Online]
Tillgänglig på:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File: Gagnef Municipality in Dalarna County.png>
[Använd 12 Maj 2015].

Wollin Elhouar, E., 2014. *Tillhör vi Sveriges framtid? En etnologisk studie av vardag och hållbarhet i norrländsk glesbygd*. Stockholm: Stockholms Universitet.